

TÜRK-İŞ
TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

NASIL BİR VERGİ POLİTİKASI?

Prof. Dr. Oğuz OYAN

Eğitim Yayınları No. 37

6.2
A
99
22

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

TÜRK-İŞ
TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

NASIL BİR
VERGİ POLİTİKASI?

Prof. Dr. Oğuz Oyan

TÜRK-İŞ
Eğitim Yayınları No. 37

336.2

Tarih..... OYA

Demirbaş No..... 1999

Tasnif No..... 1722

Bilgiye göre 17.11.1999

TÜRK-İŞ Eğitim Yayınları No. 37
Ankara, 1999

TÜRK-İŞ Genel Merkezi
Genel Eğitim Sekreterliği
Bayındır Sk. No. 10
Kızılay, Ankara

Prof. Dr. Oğuz Oyan
TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi Müdürü
Gazi Üniversitesi Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

DEMİRCİOĞLU MATBAACILIK
Telefon : (0.312) 433 3638
Telefax : (0.312) 434 1471
Yenişehir - Ankara

SUNUŞ

TÜRK-İŞ, bağlı sendikalarımızın eğitim alanındaki yoğun çabalarını daha da güçlendirmek amacıyla, geçmiş dönemlerde olduğu gibi, bir dizi kitapçık yayınlamaktadır. Bu kitapçıklar, üyelerimizin ve onlara yakın çevrelerin belirli konularla ilk tanışmalarını sağlayacak temel bilgileri özet ve anlaşılır bir biçimde sunmayı amaçlamaktadır.. Bu kitapçıklar eğer konuyla ilgili daha geniş bilgi edinme ihtiyacını doğurursa ikinci bir amaca daha ulaşmış olacak, üyelerimizin yeni ve daha kapsamlı yayınlarla buluşmasının koşullarını hazırlamış olacaktır.

Nasıl Bir Vergi Politikası? başlıklı bu kitapçığımız Türkiye'nin son iki yılında gündeme çok sık getirilen ancak çelişkili düzenlemelere konu olan bir alana el atmaktadır. 29 Temmuz 1998 tarihinde kabul edilen yasayla 12 vergi yasamızda önemli değişiklikler yapılmış ve bunlar topluma "büyük reform" etiketiyle sunulmuştu. İlginç olan, TÜRK-İŞ ve sınırlı çevreler dışında, bu düzenlemelerin çok yapıcı bir reform olduğu konusunda geniş bir görüş birliğinin de sağlanmış gözükmesiydi. Ancak ne olduysa oldu, sanki bu yasa Meclis'in arzusu hilafına kabul edilmiş gibi, henüz bir-iki ay geçmeden getirilen düzenlemelere itirazlar başladı. Daha da ilginç, 1998 yılında "reform" nidalarıyla kabul edilen yasanın özünü tümünden altüst eden yeni düzenlemelerin henüz bir yıl geçmeden 1999 yılının gene Temmuz ayında yapılması ve bazılarının bunlara da yeniden "reform" adını takması oldu.

Ortada bir kavram kargaşası olduğu açıktı. Eğer birincisi

reform ise, ikincisine anti-reform demek gerekmez miydi? "Nasıl bir vergi reformu" başlıklı bu incelememiz aslında birincisine de reform denemeyeceğini göstermektedir. Daha da öteye gidilerek, Türkiye koşullarında bir vergi düzenlemesinin reform adını alabilmesi için hangi özellikleri taşıması gerektiğini irdelenmektedir. Bütün bunlardan önce ise, vergiye ilişkin temel kavramlar geniş bir biçimde açıklanarak, vergi gibi karmaşık bir konunun anlaşılması amaçlanmaktadır.

Çelişkili vergi düzenlemeler ortaya çıkardığı bazı dersler de yok değildir. Birincisi, Türkiye'de kayıt dışı ekonominin ekonomik ve siyasal gücü sanıldığından daha yüksektir. Aksi taktirde bu kadar kısa zamanda kayıt altına alınmaya karşı bu kadar kapsamlı bir direnç oluşmaz. vergi düzenlemeleri bu kadar kolay tersyüz edilemezdi. İkincisi, taslak ve tasarı aşamalarında TÜRK-İŞ'in yaptığı önerilerin haklılığı bugün daha iyi ortaya çıkmış bulunmaktadır. Buradan hükümetlerin alması gereken ders, en yüksek vergi yükünü taşıyan ve toplumu ilgilendiren her konuda bilimsel görüş oluşturan işçi sınıfının görüş ve önerilerinin her aşamada alınması gerekliliğidir.

Kitapçık dizimiz, TÜRK-İŞ ve sendikacılık hareketini ilgilendiren temel konularda devam edecektir. Bu diziye katkıda bulunan herkese teşekkür ediyorum.

Salih Kılıç
Genel Eğitim Sekreteri

I. VERGİ GELİRLERİNİN ÖZELLİKLERİ:

KAVRAMLAR VE KARŞILAŞTIRMALAR

1.1. Vergi ve Tarihsel Gelişim Süreci

Vergi, insanlık tarihinin en eski toplumsal kurumlarından biridir. Verginin bir toplumsal gereksinim olarak ortaya çıkışı, devlet aygıtının oluşmasından öncedir. Toplayıcılık/avcılık aşamasından tarımsal kültüre geçebilmiş kabile türü örgütlenmelerde verginin ilkel biçimlerine rastlanır. İnsan topluluklarının az-çok düzenli bir ekonomik-artık oluşturmaya başladıkları andan itibaren, bunun bir bölümünün belirli ellerde toplanması ve topluluğun kıtlık ve savaş gibi felaketlerden korunmasına ayrılması zorunluluğu kendini dayatmıştır.

Ekonomik-artık, koşullara göre değişen, belirli bir geçinme düzeyinin üzerinde kalan üretim miktarı olarak tanımlanabilir. Ekonomik-artığı denetleyebilen toplumsal katmanlar giderek bir servet farklılaşmasının da oluşturucusu olmuşlar ve ilkel devlet biçimlerinin ortaya çıkışını hazırlamışlardır.

Başlangıçta tarım dışı faaliyetler olmadığı için

ekonomik-artık ile tarımsal-artık özdeş olmuştur. Tarım dışı faaliyetlerin gelişmesi, devletin artık tarih sahnesinde olduğu dönemlerde, yeni toplumsal işbölümleri temelinde olmuştur. Ekonomik-artık düzeyindeki her sıçrama, emek üretkenliğindeki sıçramayla mümkün olabilmektedir. Zanaatın ve ticaretin yeni işbölümü türleri olarak ortaya çıkışı, ulaştırma teknolojisinin gelişmesi, geçimlik üretim dışına çıkan tarım dışı nüfusun artışı, özellikle de kentsel yerleşim biçiminin gelişimine ve çok daha sonra zanaatın kütleli sınai üretime dönüşümüne bağlı olarak devlet, vergi ve vergi tahsil usulleri değişime konu olmuştur.

Tarihsel gelişme özellikleri açısından bakıldığında, verginin, en geniş anlamıyla, ekonomik-artığı toplumdan sağmanın bir aracı olarak çalıştığı anlaşılır. Bununla birlikte, verginin çağlar boyunca her zaman her toplumda en ağırlıklı artık-sağma düzeneği olduğu söylenemez. En azından kapitalizm-öncesi toplumlar için söylenemez. Buna karşılık, kapitalist çağın devletin topladığı gelirlerin temelini artık vergi gelirleri

oluşturacaktır.

Ortaçağın feodal nitelikli toplumsal yapıları ile kapitalist nitelikli toplumlar arasında çok temel bir başka fark ise, insanların vergi karşısındaki farklı konumlarıdır. Feodal toplumlarda vergi yükümlülüğüne tabi olmanın ve bunun ölçüsünün temel belirleyicisi, genellikle doğuştan sahip olunan sınıfsal özelliklerdir. Batı Avrupa feodal toplumlarının özdeyişi olan "savaşanlar, dua edenler ve vergi ödeyicisi üreticiler" bu açıdan çok öğreticidir. Savaşanlar ve dua edenler, bu toplumların laik ve ruhban soylularını oluştururlar ve vergi karşısında sınıfsal konumları itibariyle ayrıcalıklara tabidirler. Verginin asıl ödeyicisi ise çeşitli üretici-emekçi katmanlardır.

Kapitalist sistemde ise görünürde doğuştan kazanılmış ayrıcalıklara son verilmiştir. Her yurttaş, en azından hukuksal düzenleme temelinde, vergi karşısında eşit duruma getirilmiştir. Hatta ödeme gücüne göre artan oranlı bir vergi yükümlülüğü dahi öngörölerek, görünürde sınıfsal ayrıcalıklar tersine çevrilmiş gibidir. Bununla birlikte, ekonomik

eşitsizliklerin büyümesi vergi karşısındaki eşitsizlikleri de yeniden artırmakta gecikmemiştir. Bir anlamda feodal toplumdaki uyum bir uyumsuzluğa dönüşmüştür. Feodal toplumda hukuksal eşitsizlikler ile ekonomik/vergisel eşitsizlikler arasında bir uyum vardır. Oysa, kapitalist sistemde bu uyum bozulmuştur: Kuramsal olarak hukuksal eşitlik sağlanmış ancak ekonomik eşitsizliklerin büyümesi önlenmemiştir.

Bu gelişmenin beklenen sonucu, 20.yüzyılın olgun kapitalist ekonomilerinde dahi ücretli kesimlerin vergi yükünün en ağırlıklı bölümünün taşıyıcısı durumunda olmalarıdır. Bu durum az gelişmiş veya gelişmekte olan kapitalist ekonomiler açısından da çok farklı değildir. Türkiye de dahil olmak üzere gelişme yolundaki ekonomilerde de işçi ve memur gibi ücretli kesimler gelirleriyle orantısız bir biçimde ağır vergi yükleri altına sokulmaktadır. Ancak bunların gelişmiş ekonomilerden temel bir farkları bulunmaktadır: Gelişmiş ekonomilerde faal nüfusun yüzde 80-90'lık bir bölümü ücretlilerden oluşmasına karşın, Türkiye gibi orta derecede

gelişmiş bir kapitalist ekonomide ücretlilerin oranı yüzde 40-50 sınırlarında kalmakta, buna rağmen vergi yükünün ağırlığını çekmeye zorlanmaktadır. Bunun sonucunda, vergi karşısındaki eşitsizlik gelişmekte olan ülkelerde çok daha çarpıcı boyutlarda olmaktadır.

Bunun nedeni, bizim gibi ülkelerde emekçilerin kendi toplumsal çıkarlarını geliştirme konusundaki bilinç düzeylerinin düşüklüğü ve politik bir baskı grubu olarak yeterli güce ulaşamamış olmaları kadar, egemen konumdaki sermaye çevrelerinin de kural tanımaz bir biçimde kendi çıkarlarına odaklanmış olmaları ve vergiden kaçınma konusunda yasal vergi istisnaları yanında hukuk-dışı yollara da çok fazla başvurmalarıdır. Sonuçta, **vergi, ekonomik güç ilişkilerinin reel bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır.** Ekonomik güç dengelerini hesaba katmayan her türlü vergi düzenlemesi hukuken veya yaşamın içinde geçersiz (kadük) kalmaya mahkum olmaktadır. İşte 55.Hükümetin vergi düzenlemeleri de bir anlamda bu gerçeğin bir kez daha vurgulanması için bir

vesile teşkil etmiştir.

2. Bazı Kavramlar ve Sayısal Veriler

Dolaysız-dolaylı vergi ayırımı: Vasıtasız-vasıtalı vergi olarak da adlandırılan bu ayırımın çok kesin ölçütleri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, vergi yükümlüsünün kişisel/özel durumunu (evli, çocuklu, sakat,vb.) daha iyi gözetebilen, dolayısıyla artan oranlı bir tarifeye daha yatkın olan, yansıtılmaya ise daha uzak duran vergiler dolaysız olarak tanımlanmaktadır. Türk vergi sisteminden örnekler verilmek istenirse, gelir vergisi, kurumlar vergisi gibi gelir üzerinden alınan vergilerle, veraset ve intikal vergisi, motorlu taşıtlar vergisi, emlak vergisi gibi servet üzerinden alınan vergiler bu tanım içinde sınıflandırılmaktadır.

Dolaylı vergiler ise, yükümlünün gelirini ve kişisel konumunu genellikle dikkate almayan, bu nedenle daha başlangıçta tersine artan oranlı yani gayri-adil özellikler taşıyan, daha ziyade tüketimi/değişimi kavrayan vergilerdir. Türk vergi sistemi içinde mal ve hizmetlerden alınan vergiler ile dış ticaretten alınan vergiler başlıkları altında

kümelendirilen tüm vergiler bu gruba girmektedir. Örnek vermek gerekirse, KDV, akaryakıt tüketim vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, taşıt alım vergisi, gümrük vergisi, damga vergisi ve harçlar bu gruba girmektedir.

Bir vergi sisteminin yapısal özelliklerine ilk yaklaşım, dolaysız-dolaylı vergileri hangi ağırlıkla taşıdığına bakılarak yapılabilir. Buna göre, dolaylı vergilerin sistem içindeki görece ağırlığı daha fazla ise vergi yapısının daha adaletsiz özellikler taşıdığı söylenebilir. Çünkü, dolaylı vergiler gelire göre tersine artan oranlı bir özellik gösterirler; yani yükümlünün geliri arttıkça verginin yükü azalır, geliri azaldıkça vergi yükü artar. Bir örnek vermek gerekirse, ısınma yada ulaşım amaçlı akaryakıt kullanımında bulunan ve her ay fiyatlar aracılığıyla eş miktarda 20 milyon TL Akaryakıt Tüketim Vergisi ödeyen iki farklı gelir düzeyinden yükümlüyü alalım. Bunlardan birincisinin aylık net geliri eğer 200 milyon TL ise, sadece sözü edilen dolaylı verginin gelirine oranı yüzde 10 olacaktır. Oysa ayda 2 milyar TL geliri olan diğer yükümlü

açısından söz konusu verginin yükü sadece yüzde 1 olacaktır. Gelir düzeyi yükseldikçe bu yük daha da düşecektir. İşte bu nedenle, sabit oranlı bir gelir vergisinin dahi, eğer geniş bir yükümlü tabanına uygulanabiliyorsa, bir tüketim vergisinden daha adil yük dağıtıcı özellikleri olduğunu söyleyebiliyoruz. Kaldı ki artan oranlı bir dolaysız vergileme bu konuda daha iyisinin gerçekleştirilmesini de sağlayabilir.

Türkiye'de dolaylı vergiler, yani bir anlamda tüketim vergileri, toplam vergi gelirleri içinde yüzde 60 oranında bir ağırlığa sahip olduğu için vergi yapımızın adaletsizliği ilk bakışta göze çarpmaktadır. Ancak buradan dolaysız vergilerin her ülke uygulamasında adaletli yük dağıtıcı özellikler taşıdığı sonucuna varmak yanıltıcı olur. Örneğin Türkiye'de gelir vergisinin yükümlü tabanının dar ve artan oranlılığının göstermelik oluşu yanında, bu verginin dahi fiyatlar aracılığıyla tüketiciye yansıtılabilme olasılığının yüksek oluşu nedeniyle olumsuz bölüşüm etkilerine yol açtığı açıktır. Özellikle ücretliler üzerinden stopajla alınan gelir vergisi brüt maliyetler içine atılıp fiyatlara yansıtıldığı için

Ücretliler tüketiciler oldukları oranda kendi vergilerinin yüküne mükerrer olarak katlanmak zorunda bırakılmaktadırlar. Bu nedenle, dolaysız-dolaylı ayırımından yapılan değerlendirme yeterli olamamaktadır. Bununla birlikte, vergiler yapısını daha adil kılmanın gene de tercihli araçlarının, dolaysız denilen gelir ve servet üzerinden alınan vergiler olduğunu da unutmamak gerekir.

Vergi yükü: Çeşitli biçimlerde tanımlanabilir. En genel anlamıyla vergiler gelirlerinin milli gelire oranla yüzde değeri olarak anlaşılır. Burada da farklı kapsamlar söz konusu olabilir. Sadece genel bütçe (veya konsolide bütçe) vergiler gelirlerini dikkate alan vergiler yükü en dar tanımlı oluşturur. Aşağıdaki çizelgeden görldği gibi, dar anlamda vergiler yükü Türkiye’de 1990’lı yıllarda yüzde 11 ile yüzde 17 arasında değişmiştir. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında Türkiye’de bütçe vergiler yükünün çok düşük kaldığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu oran ortalama olarak yüzde 25’in üzerindedir.

Ancak bu tanım yetersiz kalmaktadır.

Türkiye'de, gelişmiş ülkelerden farklı olarak, bütçe dışında yer alan fonlar ile bunların vergi niteliğindeki gelirleri de belirli bir önem taşımaktadır. Ayrıca genel bütçe vergi gelirlerinin bir bölümü yerel yönetimlere aktarıldığı için ve aktarmanın hacmi ülkelere göre farklılaştığı için, daha doğru uluslararası karşılaştırma yapabilmek için yerel yönetimlerin merkezi bütçeden transfer ettikleri ve kendi topladıkları vergi gelirlerini de hesaba katmak gerekir. Kuşkusuz çift saymayı önlemek için, merkezi bütçeden aktarılan vergi gelirleri sadece yerel yönetim vergi gelirleri içinde sayılmaktadır. Böylece üç ayrı kademenin vergi gelirleri toplanarak milli gelire oranlanmaktadır. Konsolide bütçenin, fonların ve yerel yönetimlerin vergisel gelirlerinin milli gelire oranı Türkiye'de 1988-98 döneminde yüzde 13 ile yüzde 20 oranları arasında değişmiştir. Buna, sosyal güvenlik primleri hariç toplam vergi yükü de denilebilir. Görece daha geniş bir kavram olan bu vergi yükünün dahi gelişmiş ülkelerin benzer tanımlı yüklerine karşı bir hayli düşük kaldığı gözlenmektedir.

Toplam vergi yükü'nün daha geniş bir tanımı içine ise, yukarıda sayılan unsurlara ek olarak sosyal güvenlik primleri de dahil edilmektedir. Bunun temel nedeni şudur: Bazı ülkelerde sosyal güvenlik hizmetleri için ayrıca bir prim toplanmakta, genel vergi gelirleri ve özellikle gelir vergisi hasılatı sosyal güvenliği de karşılayacak biçimde yapılmaktadır. Örneğin Danimarka'nın durumu budur. Çalışan nüfusun büyük bölümünün ücretli olduğu bu gibi gelişmiş toplumlarda bunun, sosyal güvenliğin yükünü ondan yararlanmayanlara taşımak gibi bir sakıncası da ortaya çıkmamaktadır. Kaldı ki nüfusun tamamı sosyal güvenlik kapsamı içinde bulunmaktadır. İşte eğer bu tür ülkelerin vergi yükünü, sosyal güvenliğin finansmanı için prim katkısı toplayan ülkelerin vergi yüküyle kıyaslamak isterseniz, kaçınılmaz olarak primi de içeren toplam vergi yükü kavramını kullanmak zorunda kalırsınız. Bu nedenle uluslararası karşılaştırmalarda en sağlıklı gösterge, sosyal güvenlik primlerini de içeren toplam vergi yükü tanımı olmaktadır.

Bu geniş tanıma göre yapılan bir karşılaştırma sonucunda Türkiye gibi orta derecede gelişmiş ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki vergi yükü farkı daha da açılmaktadır. Çünkü, Türkiye gibi ülkelerde milli gelire oranla prim yükü yüzde 4-5'lerde kalırken aynı yük gelişmiş ülkelerin birçoğunda yüzde 10-15'leri bulmaktadır. İşte bu nedenle, toplam vergi yükü açısından Türkiye son onyılıda bir artışa rağmen yüzde 18 ile yüzde 25 arasında kalırken, AB ülkeleri ortalaması olarak aynı yük yüzde 42'dir. Kaldı ki, Türkiye'de kayıt dışı ekonominin daha geniş boyutlu olmasının etkileri dikkate alındığında, toplam vergi yükleri arasındaki farklılık biraz daha açılacaktır.

TÜRKİYE'DE VERGİ YÜKÜ						
(Yüzde Değerler)						
	1988	1990	1992	1994	1996	1998
Vergi Yükü-I	11.0	11.4	12.8	15.1	15.0	17.4
Vergi Yükü-II	15.5	16.3	18.1	19.3	19.2	21.6
Vergi Yükü-III	18.1	20.5	22.8	22.3	22.3	25.7

I : Bütçe vergi gelirlerinin milli gelir (GSMH) içindeki yüzde payı.

II : Bütçe vergi gelirleri+ yerel yönetim vergi gelirleri+fonların vergi gelirlerinin GSMH'daki payı

III: Bütçe+yerel yönetim+fonların vergi gelirleri+ sosyal güvenlik primlerinin GSMH'daki payı

Vergi yükünün daha özel tanımları da yapılabilir. Ekonomik sektörlerin yani sanayinin, tarımın, hizmetlerin veya bunun alt sektörlerinin ödedikleri vergilerin milli gelir paylarına oranı bulunabilir. Yada bölgelerin veya illerin herbiri için ayrı vergi yükleri hesaplanabilir. Öte yandan, işlevsel gelir dağılımı açısından bakıldığında, emek ve sermaye gibi temel sosyal grupların vergi yükleri ayrı hesaplanarak karşılaştırılabilir. Tek tek üretim birimlerinin, örneğin bir bütün olarak veya ayrı ayrı KİT'lerin vergi yükleri bulunabilir. Öte yandan her vergi yükümlüsü için kişisel vergi yükü de hesaplanabilir.

Türkiye'de **vergi gelirlerinde illerin payları** da hesaplanmaktadır. Bu bir yük hesabını değil, illerin vergi gelirlerine katılımını göstermektedir. Bununla

birlikte, her ilin toplanan vergiye katkısının gene her ilin milli gelire katkısına oranlanması yoluyla illerin farklı vergi yükleri de hesaplanabilir. Bu hesaplamayı yapsaydık, vergi yüklerinin milli gelirin dağılımından daha eşitsiz olduğu görüldü. Nitekim, konuya sadece vergi gelirlerinde illerin payları açısından bakıldığında milli gelir dağılımından daha büyük bir eşitsizlikle karşı karşıya olduğumuz hemen gözlenmektedir. 1999 yılının ilk altı ayı verilerine göre, Türkiye’de 7 ilin toplam vergi gelirlerinin yüzde 83.5’ini sağladığı görülmektedir. Bu iller şöyledir:

Vergi gelirlerindeki yüzde payı		
İstanbul	:	40.52
Ankara	:	16.86
Kocaeli	:	14.61
İzmir	:	6.30
Bursa	:	2.75
Adana	:	1.42
İçel	:	1.11
Toplam	:	83.57

Görüldüğü gibi, İstanbul tek başına toplam vergi gelirlerinin yüzde 40.5'ini sağlamaktadır. Kocaeli, İzmir'in büyük farkla önüne geçerek üçüncü sırada yer almaktadır. En ilginç ise, burada sayılan 7 ilin dışında kalan hiçbir ilin yüzde 1'lik bir katkı eşiğini geçemeyişidir. Denizli, Gaziantep gibi Anadolu kaplanları sayılan illerin payı yüzde yarımşar civarındadır. 24 ilimizin herbirinin vergi gelirlerine katkısı binde biri dahi bulmamaktadır. Son bir gözlem ise, Doğu Marmara depreminin etkilediği illerimizden iki tanesinin, toplam vergi gelirlerinin yüzde 55'ini ödüyor olmalarıdır. Depremin, Maliye bakanlığı'na göre, 1999 bütçesinde yol açması beklenen 280 trilyon liralık vergi kaybının bu illerin özel durumuyla yakın ilgisi bulunmaktadır.

Ayırma ilkesi: Belirli kazanç türleri daha istikrarsız kabul edildiği veya belirli yükümlü grupları daha güvencesiz gelir kaynaklarına sahip kabul edildikleri için bunlar lehine bir ayırım

yapılması ve belirli vergi avantajları sağlanması ilkesi birçok ülkede uygulanmaktadır. Türkiye’de bu ilke sadece ücret gelirleri için uygulanmakta ve adına **özel indirim** denilmektedir. Ancak Türkiye’de uygulanan özel indirim 1999 yılındaki önemli gibi gözükken oransal artışa rağmen çok düşük kalmakta ve sembolik bir indirim olmaktadır. 1999 yılı başından itibaren her bir ücretli/maaşlı için uygulanan indirim miktarı ayda 15 milyon TL düzeyindedir. Yani gelir vergisi matrahı her ay 15 milyon TL azaltılarak üzerinden vergi hesaplanmaktadır. Bir başka ifadeyle, ücretli 15 milyon liralık gelirin vergisini ödememektedir. Bunun sağladığı rakamsal avantaj, tarifenin başlangıç oranı yüzde 15 olduğuna göre, $(15 \text{ milyon} \times \text{yüzde } 15 =)$ ayda 2 milyon 250 bin TL olmaktadır. Şehir içi otobüs tarifesinin 250 bin TL olduğu dikkate alındığında, Türkiye’de ücretliler için yapılan özel indirim adlı korumanın sadece 4 günlük en ucuz ulaşım giderine eşit olduğu

anlaşılmaktadır!

Vergi baskısı: Ayırma ilkesinin ücretlileri korumadığı ilk bakışta anlaşılacakla birlikte, ücretlilerin taşıdığı ağır vergi yükünü başka göstergelerle de ortaya koyma olanağı bulunmaktadır. Bunlardan biri, ücretlilerin gelir vergisi içindeki payını işgücü ödemelerinin milli gelir içindeki payına oranla gösteren ve "vergi baskısı" olarak adlandırdığımız katsayıdır. İşgücü ödemelerinin milli gelir içindeki payı Türkiye'de 1994-97 döneminde yüzde 22 ile yüzde 25 arasında değişmektedir. Buna karşılık ücretlilerin gelir vergisi tahsilatı içindeki payları aynı dönemde yüzde 51 ile yüzde 55 arasında oluşmaktadır. İşte bu ikinci yüzdeleri birincilere oranladığımızda elde ettiğimiz 2 ile 2.4 arasında değişen katsayılarla "ücretliler üzerindeki gelir vergisi baskısı" diyebiliriz.

Daha basit bir anlatımla, Türkiye'de ücretliler, milli gelir paylarının 2 katının üzerinde bir gelir vergisi payına sahip bulunmaktadır.

Oysa olması gereken adil katsayı 1'dir. Yani ne kadar gelir payınız varsa o kadar vergi payınız olmalıdır. Türkiye'de ücretliler, gelir paylarının imkan vermediği ölçüde bir vergi baskısı altında bulunmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde de gelir vergisinin önemli bir bölümünü ücretliler ödemektedir. Ancak bu ülkelerde milli gelirin dörtte üçü civarında bir paya sahip olan ücretliler açısından gelir vergisinin eş oranlı bir bölümünü karşılamak sorun olmamaktadır, çünkü vergi baskısını ifade eden katsayı 1 civarında oluşmaktadır. Bu nedenle de, vergi sistemi, gelir bölüşümünü bozan ilave bir etken olarak çalışmamaktadır.

Oysa Türkiye'de vergi yapısı, yukarıda sayılan özellikleri nedeniyle, gelir bölüşümünü düzeltmek bir yana onun karşısında yansız dahi olamamakta, tam tersine güçlü bozucu etkiler taşımaktadır.

Gelir vergisi baskısının ücretliler için 2'nin üzerinde çıkmasının bir başka anlamı, sermaye

üzerindeki vergi baskısının düşük olmasıdır. Çünkü biri diğerini etkilemektedir. Eğer 1994-97 döneminde Türkiye'de milli gelirin ortalama yüzde 60'lık bölümünün kar+faiz+kira gibi sermaye gelirleri tarafından paylaşılması gelir vergisi alanına da yansısaydı, yani sermaye kesimi milli gelir payı ölçüsünde bir gelir vergisi payına sahip olsaydı, ücretliler üzerindeki vergi baskısı da ona koşut olarak azalırdı.

Sermayenin emek kesimi kadar bir gelir vergisi baskısı altına sokulmasının başka sonuçları da olurdu. Yaptığımız bir hesaplamaya göre, kurumlar vergisi gibi diğer vergiler hiç hesaba katılmadan, sermaye gelirleri sahiplerinin sadece **gelir vergisi baskısını** 2'ye çıkarmak nedeniyle ödeyecekleri ilave verginin büyüklüğü, Türkiye'de bütçe açıklarını tamamen karşılamaya yeterli olmaktadır.

Vergi/bütçe gelirleri ilişkisi: Vergiler bütçe gelirlerinin en önemli ögesini oluşturmaktadır. 1993-1998 döneminde vergi gelirleri toplamının

genel bütçe gelirleri içindeki payı yüzde 75 ile yüzde 83 arasında değişmiştir. 1998 yılı yüzdesi yüzde 80'dir. 1999'da ise vergi yasalarındaki değişiklikler, ekonomik durgunluk ve deprem felaketi nedeniyle vergilerin bütçe gelirleri içindeki payında bir azalma ortaya çıkmış ve Ocak-Temmuz gerçekleştirmelerine göre sözkonusu oran yüzde 77'ye gerilemiştir.

Vergiler bütçenin en önemli gelir kalemini oluşturmaya rağmen, bütçenin vergi dışı gelir kaynakları da bulunmaktadır. Bunlar "vergi dışı normal gelirler" ile "özel gelirler ve fonlar" başlıkları altında toplanmaktadır.

Vergiler, vergi dışı normal gelirler, özel gelirler ve fonlar şeklinde sınıflandırılan üç ayrı gelir kalemi bütçe harcamalarının finansmanına yeterli olmadığı için, ayrıca kamu borçlanmasına başvurulmaktadır. Bütçe açıklarının bütçe giderlerine oranı son yıllarda yüzde 25-30 mertebesine ulaşmıştır. Yani, bütçe gelirleri bütçe giderlerinin ancak yüzde

70-75'ini karşılayabilecek bir boyutta kalmaktadır. Bütçe açıklarının milli gelire (GSMH'ya) oranı ise 1996'dan itibaren yüzde 8'in üzerine çıkmaya başlamıştır. Kamu borçlanma gereğinin en önemli ögesini, bütçe açıkları oluşturmaktadır.

Vergi geliri/bütçe gideri ilişkisi: Vergi gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı da son yıllarda azalma eğilimindedir. 1988-90 yıllarında bütçe harcamalarının ortalama üçte ikisini karşılayabilen vergi gelirleri, izleyen yıllarda, 1994 yılı hariç, giderlerin ortalama yüzde 59'unu karşılayabilmiştir. 1999'un ilk 7 aylık sonuçlarına göre ise durum çok daha vahimleşmiştir: Vergilerin bütçe giderlerini karşılama oranı yüzde 46'ya düşmüş bulunmaktadır.

Faiz gideri/ vergi geliri ilişkisi: Bu ilişki, faiz ödemelerinin vergi gelirlerinin ne kadarını yuttuğunu göstermektedir. Bir başka deyişle, toplanan vergilerin yüzde kaçının faiz giderine tahsis edildiğini gözler önüne sermektedir. Buna

göre, 1995'te bütçenin tüm vergi gelirlerinin yüzde 53'ü faizlere aktarılmış iken, 1996 ve 1998'te yüzde 66.7'si aktarılmıştır. 1999'un ilk 7 aylık sonuçları ise kabul edilemez bir sürecin son perdesi gibidir: Vergi gelirlerinin ilk 7 ayda faizlere harcanan bölümü tamı tamına yüzde 95.6'dır. Bu gidişle, vergilerin kamu borçlarının faiz ödemelerine dahi yetmeyeceği bir döneme doğru yol alınmaktadır. 2000 yılı bütçesi, eğer köklü çözüm üretilmezse, bu ürkütücü olasılığın gerçekleşeceği yıl olabilecektir.

Bir başka çarpıcı kıyaslama, tek tek hangi vergilerin faiz ödemelerine aktarıldığı konusu üzerinden yapılabilir. Buna göre, 1999'un ilk 7 ayında bütçe vasıtasıyla toplanan 13 adet verginin 12'si tümüyle faizlere aktarılmış bulunmaktadır. Tümüyle faizlere aktardığımız vergiler şunlardan oluşmaktadır: **Gelir vergisi, kurumlar vergisi, motorlu taşıtlar vergisi, veraset ve intikal vergisi, dahilde ve ithalde alınan KDV, ek vergi. Taşıt alım vergisi, banka ve sigorta**

muameleleri vergisi, gümrük vergisi, akaryakıt gümrük vergisi, damga vergisi ve tüm harçlar. Bu vergilerin toplam gelirinin dahi faiz   demelerine yetişmediğini ve sonuncu vergi olarak burada saymadığımız akaryakıt t  kelim vergisinin bir bölümünün de aynı amaçla kullanıldığını söylersek, durumun vehameti biraz daha iyi anla  şılabilir.

Bu mali iflas ko  şullarının sürdürülebilir olmadığı açıktır. O nedenle bu saadet zincirine bir an önce son verilmesi için kararlı bir siyasal iradenin olu  şması gerekir. Köklü bir çözüm yönündeki zorlamanın ise doğrudan doğruya vergi y  k  ml  lerinden ve başta ücretli çalışanlardan gelmesi gerekmektedir. Aksi halde, bugünkü siyasal ve ekonomik yapıda, sermaye adına hükümet edenlerin mali sermaye aleyhine bir tasarrufta bulunmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır.

II. TEMİZEL YASASI VE TÜRK-İŞ'in İTİRAZLARI

ANAP-DSP ve DTP'nin oluşturduğu 55'inci Hükümetin Maliye Bakanı Zekeriya Temizel'in 12 vergi yasasında yeni düzenlemeler öngören vergi revizyon taslağı 1997 sonbaharından başlayarak kamuoyu gündeminde önemli bir yer tutmuş ve nihayet 29 Ekim 1998 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yasalaşmıştır. Taslak-tasarı-yasa sürecinde özellikle sermayeden gelen talepler doğrultusunda çeşitli düzeltmelere konu olan bu 80 küsur maddelik düzenleme, üzerinden birkaç ay bile geçmeden mali sermayenin istemlerine göre bakanlar kurulunun yetkisiyle veya usulsüz bir biçimde bütçe yasa tasarısıyla (sonradan geçici bütçeyle) yeniden "düzetilmiş", nihayet 1 yıl bile geçmeden bu defa 57'inci Hükümet eliyle yeniden yasal bir revizyona tabi tutulmuştur. "Reform" hatta "devrim" denilen hükümleri tersyüz edilen 4369 sayılı Temizel yasasından geriye ne

kaldığı bugün tartışma konusudur. Ancak öncelikle 4369 sayılı yasaya yönelik Türk-İş eleştirilerinin ne olduğuna değinmek gerekir.

Başlangıçta iki anımsatma yararlı olacaktır: 1998 yılında tasarının oluşturulma sürecine Türkiye’de en yüksek vergi yükünü taşıyan ücretli kesimlerin etken bir biçimde katılmasının öngörülmeysi büyük bir eksiklik olmuştur. Bu eksiklik, taslak ve tasarıya yönelik Türk-İş taleplerinin dikkate alınmaması nedeniyle tam bir yetersizliğe dönüşmüştür. Temizel tasarı ve yasasına en kapsamlı eleştiri Türk-İş tarafından yapılmıştır. Ancak, yasa çıktıktan sonra bunu delmeye ve değiştirmeye yönelik sermayenin taleplerine en güçlü tepki de gene Türk-İş’ten gelmiştir. Bir başka anlatımla, yasaya karşı yasalaşma öncesinde en şiddetli tepkiyi gösteren Türk-İş, bir kere yasa çıktıktan sonra onun belirli bir iç tutarlılığı olan düzenlemelerini çarpıtmaya çalışan sermaye kaynaklı basınçlara karşı da en yüksek direncin göster-

ilmesini savunmuştur. Bu, ilkesel bütünlüğü olan tutarlı bir tavır olmuştur.

Buna karşılık sermaye kesimi fırsatçı bir tavır sergilemiştir. Bu tavır şöyle şekillenmiştir: "Biz bu yasanın çıkmasını sağlayalım, yasanın getirdiği bol kepçe vergi indirimleri hele bir garantiye alalım, daha sonra bizi rahatsız eden hükümleri nasıl olsa değiştirecek gücümüz olur". Nitekim olaylar tam da bu şekilde cereyan etmiştir. Toplumun sermaye dışı kesimlerinin büyük bölümünün olaya seyirci kalması veya büyük medyanın etkisiyle mali sermayenin taleplerine kendini daha yakın hissetmesi nedeniyle kamuoyu tepkileri de yeterli kitleselliğe ulaşamamıştır. Böylece emek ve sermaye kesimlerinin siyasal kararlar üzerindeki etki güçleri bakımından var olan simetri bozukluğu daha da pekişmiştir.

1. 4369 Sayılı Yasanın Dayanakları

Yasama sürecindeki vergi tasarısı, mevcut vergi sistemini,

- içinde yaşanılabilir bir sistem olmaktan çıkmış bulunması (bunun temel nedenleri arasında yasal vergi oranlarının aşırı derecede yüksek oluşu ve sistemin iktisadi faaliyetler karşısında tarafsızlığını yitirmiş olması sayılmaktadır);

-sistem dışına çıkanı (vergi yükümlüsü olmayan veya vergi kaçıranı) yakalama olasılığının düşük olması;

-sistem dışına çıkanın yakalanması durumunda da caydırıcı bir yaptırım/ceza uygulamasının bulunmaması,

noktalarından eleştirmiştir.

İzlenecek yolları ise,

-vergi tabanının genişletilmesi;

-milli gelirin yüzde 40'ına ulaştığı varsayılan kayıt dışı ekonominin kayda alınması;

-sistemin basit ve açık hale getirilmesi;

-halen vergisini düzenli olarak ödeyen bireylerin vergi yükünü arttırmadan vergi gelirlerinin

arttırılması olarak belirlemiştir.

Bu saptama ve önerilerin, genel gerekçenin bütününe hakim olan eğilimler doğrultusunda, genel doğrular yanında bazı yanıltıcı yaklaşımları da içerdiği görülmektedir. Temel vurgunun bir yandan "yüksek marjinal oranlar" üzerine, öte yandan Türkiye'de toplam vergi yükünün aslında yeterli ancak dağılımının yetersiz olması üzerine yapılması nedeniyle sistemin gerçek yetersizliklerinin görülmesi mümkün olmamıştır. Şu nedenler sıralanabilir:

- Türkiye'de vergi yükünün yeterli düzeyde olduğu, ama sadece bu yükün dağılımının adaletsiz olduğu yaklaşımı yanıltıcıdır çünkü Türkiye'de vergi yükü önceki bölümlerde de gösterildiği gibi tüm Avrupa Birliği (AB) ve tüm OECD ülkeleri içinde en düşük düzeyde olanıdır. Türkiye'ye daha yakın ekonomik/mali yapıları sahip oldukları sanılan Güney Avrupa ülkeleriyle de herhangi bir benzerlik bulunmamaktadır. Örneğin Yunanistan'da toplam vergi

yükü yüzde 38.7 olup Türkiye'deki yükün 1.5 katından fazladır. O halde **Türkiye'deki yükü yeterli görmek, yanlış bir temelden hareket etmek demektir.** Vergi yükünün adaletsiz dağıldığı ise doğrudur. Ancak bu adaletsizliğin odağında bulunan ücretlileri koruyan özel önlemlere yer verilmemiş olması bu tespiti de anlamsız kılmaktadır.

• Türk Vergi sistemindeki vergi oranlarının yüksek olduğu tespiti ise, tapu harçları gibi bir iki istisna dışında, geçerli değildi. Sistemdeki vergi oranları birçok gelişmiş dünya ülkesinde benzeri görülen düzeylerdeydi. Hatta gelişmiş ülkeler coğrafyasında daha yüksek oranlara rağmen daha yüksek ve daha adil dağılan bir vergi yüküne sahip olan azımsanmayacak sayıda ülke örneği bulunmaktadır. Vergi sistemi içinde olan (yani vergi ödeyen) gelir ve kurumlar vergisi yükümlülerinin yükünün tıpkı ücretliler için olduğu gibi yüksek olduğu varsayımına dayanan Maliye Bakanlığı gerekçesi dayanaksız

kalmıştır. Dolayısıyla, Türkiye’de vergi yükümlülerinin sistem dışına çıkma veya sisteme dahil olmama eğilimlerinin nedeni, yüksek oranlardan ziyade maliye politikalarında ve vergi yönetiminde yıllardır yapılan yanlışlarla ve bunun arkasındaki sermaye-yasama-yürütme üçgeninin sınıfsal dayanışmasıyla açıklansa daha doğru olacaktır.

• Vergi oranlarını düşürerek vergi gelirlerini arttırmak beklentisi ise aşırı iyimserdir. Bunu başarmış ülke örnekleri bulunmamaktadır. ABD’de Reagan döneminde 1980’den itibaren denenen bu yönde bir uygulama, ABD tarihinin en yüksek bütçe açıklarıyla sonuçlanmıştır. Thatcher’ın İngiltere’si 1979 sonrasında benzer bir uygulama içinde olmuş, ancak bütçe açıkları vermemek için indirdiği dolaysız vergiler yerine dolaylılara yüklenmiştir. Bunun sonucunda, 1980’li yıllar boyunca İngiltere’de toplam vergi yükü, gelir vergisindeki indirimlere rağmen, 1979-80 düzeyinin üzerine

çıkmiştir (İngiltere'de 1979-1981'de yüzde 34.8 olan toplam vergi yükü 1984-1990 arasında yüzde 37.3'tür. Thatcher, özelleştirmeler sonucunda vergi yükünün düşürüleceği yolundaki sözünü de gerçekleştirememiştir).

• Düşük vergi yüküne rağmen İngiltere ve ABD'yi taklit etmeye yeltenen Türkiye'de ise, Özal'ın cüretkar ama her zamanki gibi hesapsız/plansız veya aşırı sermaye yanlısı vergi yükü hafifletmeleri sonucunda, 1984 ve 1985 yıllarında son 40 yılın en düşük vergi yükleri elde edilmiştir. Bunun ise, etkileri bugüne taşan iki çok ciddi olumsuz sonucu olmuştur: a) iç borçlanmanın denetimsiz bir biçimde tırmanması ve b) ücretlilere hem dolaysız (ÇTTH ve KEY gibi) hem de dolaylı yükler getiren fon sisteminin mali sistemi altüst etmesi. Dolaylı vergilerin bugün vergi gelirleri içinde yüzde 60'ı aşan bir ağırlığa ulaşması da 1984'ün kötü bir mirasıdır.

Bu nedenlerle, Türk-İş, Temizel tasarısının,

Türkiye’de vergi yükü esasen düşük olan gelir ve kurumlar vergisi yükümlülerini de kapsayacak oran ve yük indirimlerine gitmesinin sonuçta büyük vergi kayıplarına yol açmasından kaygı duyulması gerektiğini altını çizerek defalarca hatırlatmıştır. Buradaki temel kaygı noktası şöyle açıklanmıştır: Azalan dolaysız vergiler yerine bir yandan dolaylı vergiler yani tüketim vergileri daha da arttırılmak zorunda kalınacak, diğer yandan borç batağının iyice içinden çıkılmaz noktalara sürüklenmesine yol açılacaktır. Bu durumda tüketim vergileri en çok sabit gelirli kesimlere yük bindirecektir. Kamu borçları ise, eninde sonunda vergi ve enflasyon aracılığıyla ücret gelirlerine ödetilecektir. Sonuçta olumsuzluklar sadece vergi adaletsizliği yönünden değil, kamu finansmanı krizi yönünden de büyüyebilecektir.

Nitekim Türk-İş’in uyarılarının doğrulanması için fazla beklemek gerekmemiş, 1999 yılında vergi gelirlerinin reel olarak azalması sonucun-

da kamu borçlanmasında tırmanma daha da dayanılmaz boyutlara varmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, bir yandan vergi gelirleri azalmış, diğer yandan faiz ödemeleri büyümüştür. Kamu hesaplarındaki bu iki olumsuz eğilimin bulunduğu nokta ise, 1999'un ilk 7 ayında vergi gelirlerinin yüzde 95.6'sının kamu borcunun sadece faiz ödemelerine aktarılması olmuştur.

2. Türkiye'de Gerçek Bir Vergi Reformunun Öncelikleri

Türkiye koşullarındaki bir ülkede, ne kadar kapsamlı olursa olsun bir vergi düzenlemesinin reform adını taşıyabilmesi için vergi politikasının mali, sosyal ve ekonomik yönlerinin tümünde köklü değişikliklere yol açabilmesi gerekir. Buna göre düzenlemelerin, orta dönemde, şu amaçları taşıması beklenmelidir:

-Bütçe açıklarını kapamaya yani mali istikrara yönelik vergi gelirleri artışı sağlaması, hatta bunu aşarak Türkiye'de devletin genişletmesi gereken sosyal hizmetlerini ve altyapı

yatırımlarını karşılayabilecek bir mali amaca sahip olması;

-Toplam vergi yükü artışını **vergi adaletinde** düzelme sağlayarak gerçekleştirmesi; dolayısıyla, sıfır veya düşük vergi yüklerine sahip kesimlere bu amaç doğrultusunda daha fazla vergi yükü kaydırması yapmayı öngörürken ücretliler gibi aşırı zorlanan kesimlere yük hafiflemeleri getirmesi ve sonuçta gelir dağılımındaki bozulmalara vergilemeden gelen olumsuzlukları frenlemesi;

-Sermaye birikimini olumsuz etkilememeye çalışan, ancak uzun vadeli bir stratejik planlama doğrultusunda kaynakların sektörel/bölgesel dağılımına müdahale etmeyi gözardı etmeyen, bu arada reel ücretlerin yükselmesine izin verirken istihdam vergilerinin yükünü düşüren **ekonomik amaçlar** bütününü benimsemesi.

Türkiye koşullarında her üç amaca da hizmet edebilecek temel müdahale konusu ise, emek gelirlerine yönelik dolaysız vergilemenin hafi-

fletilmesi olacaktır. Tersten söylenirse, emek üzerindeki gelir vergisi yükünün azaltılması, hem mali, hem sosyal, hem de ekonomik amaçlara katkı sağlayacaktır. Bazı nedenler özellikle hatırlatılabilir.

Bir kere, mali ve idari açıdan, emek üzerine aşırı bir vergi baskısı uygulanmasına dayalı olan sistem yeterli gelir artışı sağlayamamakta, vergiden kaçınma eğilimlerini ve kayıtdışılığı beslemektedir. Verginin tabana yayılması açısından tüm kesimlerin dolaysız vergi yükünü değil, sadece ücretlilerinkini düşürmek yeterli olacaktır. Böylece, ücretlilerin vergilerini kendisinin ödediğini söyleyen sermaye de yeterince tatmin olacaktır.

İkinci olarak, sosyal açıdan, ücretliler üzerindeki gelir vergisi baskısının azaltılmasının vergi adaletinde olumlu bir adım olacağı açıktır. Ücretliler üzerindeki vergi yükünün ve gelir vergisi baskısının aşırılığına daha önce değinilmişti. Bazı ek örnekler de verilebilir:

-Türkiye'de gelir vergisi yükümlüsü sayısı 8 milyon 700 bin iken, bunun 6 milyonu yani yüzde 70'i ücretlilerden oluşmaktadır. Oysa ücretlilerin sivil istihdam içindeki payı yüzde 40 düzeyindedir.

-Vergi idaresi henüz ticari ve serbest kazanç sahiplerinin önemli bir bölümünü vergi yükümlüsü yapamamıştır. Bu kapsama giren sivil istihdam 6.5 milyon olarak gözükmürken, gerçek ve götürü usulde vergilenenlerin toplamı 1996 yılında ancak 2 milyon 648 bin 811 kişiden ibarettir. Bir başka deyişle, **mükellef olması gerekenlerin yarıdan fazlası henüz kavranamamıştır!** Kavranmış gözükenlerin de 1 milyona yakını götürü statüsünde bulunmakta; 1 milyonu aşan bir bölümü de gene bir götürülük sayılan hayat standardı üzerinden vergilendirilmektedir.

-1996 yılı rakamlarına bakıldığında. asgari ücrete tabi bir çalışanın vergisi götürü usulde olanın yüzde 60 üzerindedir. Ücretlilerin ortalama

ma vergisi ise serbest çalışan beyana tabi yükümlülerin ödediğinin iki katını aşmaktadır. Bu adaletsizlikler düzeltilmesine yönelik düzenlemeler Temizel tasarısında ya yoktur yada hayalidir. Götürülük ve hayat standardı esasından vazgeçilmesi, vergi idaresinin ve denetiminin mevcut etkinlik düzeyinde, vergi eşitsizliklerini arttıracak gibi gözükmemektedir.

-Türkiye'de bordrodan yapılan kesintiler tüm OECD ve Avrupa ülkeleri arasında en yüksek oranda olanıdır. Türkiye'de brüt ücretten yapılan kesinti oranı yüzde 34'ü bulurken, AB ülkelerinde ortalama yüzde 16 civarında kalmaktadır. Brüt ücret ile net ücret farkı Türkiye'de aşırı ölçüde açılmıştır. Bunlar çok büyük eşitsizliklerdir. Buna rağmen bordro mahkumlarını korumaya yönelik özel vergi hafiflemeleri öngörülmemiştir.

Üçüncüsü, ekonomik açıdan, emek üzerindeki vergi baskısının azaltılmasının sadece emek açısından değil sermaye ve ekonomik sistem

açısından da çok sayıda yararı olacaktır. Kısaca değinilirse, şu saptamalar yapılabilir:

-Brüt ücret- net ücret açıklığının daralması istihdamı arttıracak, kayıt dışı istihdam yönündeki basınçları azaltacaktır; bunun dolaylı bir sonucu ise, gelir vergisi ve SSK primi tahsilat artışı olacaktır (bu hem emek hem de sermayenin genel çıkarları açısından hem de siyasal yönetim bakımından kazançtır);

-Reel ücret gerilemesinde dip noktalara vuran Türkiye’de geçici olarak bir uluslararası rekabet gücü kazanımı ve yeni ihracat olanakları sağlanabilecektir: istihdam vergileri azalışı ihracat üzerinde bir devalüasyonun yaratacağı olumlu etkilere benzer bir etki yapabilecektir;

-Reel net ücret düzeyi üzerindeki basıncın vergi hafiflemeleri nedeniyle azalmasının uzun erimli bir sonucu ise, daha nitelikli ve verimli ama aynı zamanda daha yüksek ücretli bir işgücü istihdamı önündeki engellerin azalması,

buna koşut olarak rekabet g¼c¼n¼n kalıcı olarak artması olacaktır; T¼rkiye'de sermayenin bug¼nk¼ d¼ř¼k ¼cret ve d¼ř¼k kamu finansmanı maliyetine dayalı birikim modelinde hem i hem de dış nedenlerle tıkanmaların başladığı d¼ř¼n¼l¼rse, bu y¼ndeki d¼zenlemelerin sermayeye birikim modelini yenileme konusunda yeni fırsatlar sunacağı d¼ř¼n¼lmelidir.

3. T¼RK-İş'in ¼cretliler Lehine Talep Etiği D¼zenlemeler

şimdiye kadar yapılan tahlil, T¼rkiye'de bir vergi d¼zenlemesinin reform adını taşımaya hak kazanabilmesi için ¼ncelikle emek ¼zerindeki vergi baskısının azalmasına yol aabilme yeteneğine sahip olması gerektiğini g¼stermiřtir. Oysa 4369 sayılı yasa, taslak-tasarı aşaması da dahil olmak ¼zere, ne yazık ki ana hedef olarak bu amaca y¼nelmemiřtir.

4369 sayılı yasada gelir vergisi tarifesi yeniden d¼zenlenirken t¼m gelir grupları için aynı oranda indirimler yapılmıştır. Hatta, 1999

yılı esas tarifesinde en üst gelir diliminin vergi oranı yüzde 55'ten yüzde 40'a 15 puan düşürülürken daha alt gelir gruplarında 10'ar puan düşürülmektedir. Maliye Bakanlığı, yüksek gelir grupları için öngörülen bu ek indirimi tasarının genel gerekçesinde "girişimcilik ruhunu köstekleyen vergi yapısından, girişimciliği teşvik eden düşük oranlı yapıya geçilmektedir" şeklinde açıklamaktadır. 1986 yılında da gelir vergisinin en üst marjinal oranında 5 puanlık bir ek indirimle gidildiğini, ancak bunun "girişimcilik ruhunu" fazla teşvik etmediğinden olacak ki yıllar sonra yeniden eskorana döndüğünü burada anımsatalım.

Yapılması gereken, tasarıdaki anlayışın tarterisinin benimsenmesiydi. **Ücretliler için ayrı/özel bir gelir vergisi tarifi düzenlenerek esas tarifeden daha düşük vergilendirilmesi, buna karşılık diğer gelir kategorileri için tasarıda olduğundan daha az indirim öngörülmesi, hem mevcut ekonomik**

ve mali yapıya daha uygun, hem de girişimci sermayenin de işine gelen bir vergi politikası olurdu.

Ücretliler için getirilecek gelir vergisi özel tarifesinin bu kesimin gelirlerini standart tarife oranlarının 10'ar puan altında vergilendirmesi en uygun seçeneği oluştururdu. Ücretliler dışında kalanları ise yüzde 20 ile yüzde 45 aralığında (yani 1998 geçiş tarifesini oranlarında) tutacak bir esas tarifenin benimsenmesi yeterli olurdu; böylece gereksiz vergi kayıpları da önlenebilirdi. Buna göre, ücretlilerin yüzde 10 ile yüzde 35 oranları arasında değişen bir tarife yapısı içinde vergilendirilmesi seçilmiş olacaktı. Bu indirimlerin, özellikle ücretliler dışında kalanlar için, bir kerede değil 3-4 yıla yayılarak yapılması, vergi gelirlerinde hızlı bir düşüşü önlemek ve sermaye kesiminin pazarlıkçı tutumuna rezerv bırakmak bakımından da kritik önemdeydi, ama bu da düşünülmedi.

Bakanlığın önerdiği tarifeyle eşit ölçüde vergi

kaybı doğursa dahi, ücretlileri koruyan **özel bir vergi tarifesi**nin sadece sosyal değil yukarıda değinildiği gibi, ekonomik etkisi de daha olumlu olurdu. Oysa, esasen vergi ödeme alışkanlığı olmayan kesimler için "caydırıcı" olmayan bir tarife oluşturmak için verilen çaba, oldukça kısır sonuçlar vadetmektedir. (Nitekim, 1999'da Temizel yasasını delen yeni düzenlemeler arasında, ücretliler dışındaki yükümlülerin gelir vergisi tarifesi'nin oranlarını üç yıl için 5'er puan arttırmak da bulunmaktadır. Vergi gelirlerindeki azalış nedeniyle girışilen bu düzenleme, sonuçta ücretliler için özel bir tarife uygulanması yönündeki Türk-İş görüşüne gelindiğini göstermektedir. Ancak düzenlemelerin bütünlüğü koptuğu için bunun olumlu etkisi sınırlı olacaktır).

Ücretliler lehine yapılması gereken bir diğer düzeltme, gelir vergisinde ücretliler için öngörülen **özel indirim mekanizması**nın **asgari ücret düzeyine endekslenmesi**dir.

Böylece asgari ücret düzeyinin vergi dışı bırakılması sağlanmış olacaktır. Mevcut Gelir Vergisi Kanunu Bakanlar Kurulu'na bu konuda yetki verdiği için esasında yeni bir yasal düzenleme gerekli olmadan da asgari ücret düzeyine kadar ücret gelirlerinin vergi dışında tutulması mümkündür. Nitekim işçi kesimi, bu arada özellikle TÜRK-İŞ, vergi taslağı üzerine yapılan ilk toplantılardan itibaren bu konuyu sürekli gündeme getirmiş ancak bu uygulamaya hemen geçmenin doğuracağı fискаl ve idari sorunları hafifletebilmek amacıyla **1998'den başlamak üzere özel indirimin asgari ücretin yarısına endekslenmesini**, daha sonra bu sınırın tedricen yükseltilmesini önermiştir. Bu tür bir endekslemenin taslağa geçirilerek yasalaştırılması çok yerinde olurdu. Ancak Maliye Bakanlığı bu konuda hiçbir somut adım atmamıştır. Özel indirimin, Bakanlar Kurulu kararıyla 1998 başından itibaren yüzde 200 oranında arttırılması ise beklenildiği gibi anlamlı bir gelir

artışı sağlamamış, hatta sigorta prim tavanının yükselmesinin etkisi dahi telafi edilemediği için asgari ücretin netinde küçük bir gerileme ortaya çıkmıştır.

Ücretlilere yönelik olarak yapılabilecek bir diğer iyileştirici düzenleme, ücretlilerin belirli giderleri için topladığı fiş ve fatura gibi belgelere karşı yapılan gelir vergisi iadesinin yıllık değil - önceki uygulamaya dönülerek- aylık olmasının sağlanması olabilirdi ve olmalıydı. Yıllık temelli vergi iadelerinin belge düzenini destekleyici özelliğinin kalmaması iki nedene bağlı olmuştur: Birincisi, aylık dönemlerle bütçe yapmaya alışmış emekçiler için yıllık dönemlerin çekiciliğini kaybetmesidir. İkinci nedeni ise, vergi iadesine konu olan gider kalemlerinin kapsamının büyük ölçüde daraltılması oluşturmıştır. Bu nedenlerle, sadece iade döneminin daraltılması değil, iadeye tabi gider kalemlerinin kapsamının da genişletilmesi gerekliydi.

Ücretli kesim sadece gelir vergisi yönünden ağır bir yük altında değildir. **Türkiye’de vergi gelirleri içinde tüketim vergilerinin ağırlığı yüzde 60’ı geçmiştir.** Bu çok adaletsiz durumun kısmen düzeltilebilmesi için tüketim vergilerinde (özellikle KDV’de ve oluşturulması düşünülen özel tüketim vergisinde) düşük/sabit gelirlileri kollayacak şekilde temel mal ve hizmetlerde indirimli oranların uygulanmasının uygun olacağı da işçi kesiminin talebin olarak iletilmiş, ancak sonuç alınamıştır.

Buna karşılık gerek taslaktan tasarıya geçiş sürecinde, gerekse tasarının yasalaşma sürecinde, esasen sermaye yanlısı bir kimlikte hazırlanmış olan tasarı güçlü odaklara yeni yeni ödünler verilerek nihai biçimine getirilebilmiştir. Meclis’teki sınıfsal bileşimin ortaya çıkardığı siyasal dayanışma çerçevesinde, tasarı, yeni yeni ödünlerle hükümetin öngördüğünden daha da sermaye yanlısı bir biçime sokulmuştur. Bu süreç, işçi kesiminin siyasete ağırlık koymasının

kaçınılmaz önemini bir kez daha kanıtlamıştır.

4. Sermayeyi Kayırcı Düzenlemeler

Tasarıyı hazırlayanlar sermayenin gücünün farkında oldukları için, bu cepheden gelebilecek tepkileri yatıştırmak için bir dizi ödünü ya tasarıya baştan koymuşlar ya da sonradan eklenmesine göz yummuşlardır. Kayıtdışı ekonomiyi ve bir ölçüde mali sermayeyi vergi sahasına daha fazla çekebilmek için, kayıtlı ve kayıtsız sermayenin üst örgütlerinden (özellikle ESK üyesi olan TİSK, TOBB ve dolaylı üye TUSİAD'dan) destek almayı yeterli görmüşlerdir. Ancak bu hesap tutmamıştır; bunun kanıtı 1999 yılının karşı-düzenlemeleriyle verilmiştir.

Sermaye lehine tasarı-yasa sürecinde yapılan düzenlemeler şöyle özetlenebilir:

- Gelir vergisi tarife oranlarının 10'ar puan aşağıya çekilmesi, bu arada en üst gelir gurubunu ilgilendiren oranın 15 puan indirilmesi;

- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesi (ESK toplanularına Bakanlık önerisi olarak gelen yüzde 32 oranı burada işveren temsilcilerinin teklifiyle yüzde 30 olarak düzeltilmiştir);

- Karın sermayeye eklenmesinin kar dağıtımı olarak kabul edilmeyeceğinin benimsenmesiyle, kurumların dağıtılmayan karları üzerinden kesilen yüzde 20 oranındaki gelir vergisi stopajının kaldırılması;

- Üç aylık bilançolarla ödenecek geçici verginin oranının teklif edilen yüzde 30 oranı yerine yüzde 25'e indirilmesi;

- Yatırım indiriminin daraltılmasını öngören başlangıç taslağının, süreç içinde -özellikle TBMM Bütçe ve Plan Komisyonu aşamasında- büyük sermayeyi kayıran, tekelci yapının güçlenmesine yol açan bir kimliğe bürünmesi (Yatırım indirimi genel oranını yüzde 30'la sınırlarken kalkınmada öncelikli yörelerde ve 100 milyon doları aşan yatırımlarda bunu yüzde 100 olarak benimseyen tasarının oranları,

Komisyon aşamasında, genelde yüzde 40'a çıkarılırken 50 milyonu aşanlarda yüzde 100'e ve 250 milyonu aşanlarda yüzde 200'e çıkarılmıştır); ayrıca sanayiciye yatırım indirimi konusunda sınırsız endeksleme imkanının getirilmesi;

- Bu arada Bütçe ve Plan Komisyonunda, bankacılık kesiminin tepkileri üzerine, bilançolar düzenlenirken devlet tahvili ve hazine bonolarının alış bedeli yerine borsa rayici üzerinden dikkate alınmasına yönelik yeni düzenlemeden "kamu iç borçlanmasında vade uzatmaya imkan sağlamak" gerekçesiyle geri adım atılması (Bu düzenlemeler sorucunda mali sistem 1 ve 2 yıllık geçici vergi muafiyetlerinden yararlandırılmış, bunun sonucunda, düzenlemenin ilk biçimine kıyasla, bankacılık sistemine ontrilyonlarca lira avantaj sağlanmıştır);

- Gelir Vergisi Yasası'na eklenen geçici maddeyle bir "mali milat" oluşturulması, böylece **başlangıç zamanı ve kapsam sınırlaması**

olmayan bir servet affı (vergilendirilmemiş servete ilişkin vergi affı) getirilmesi (Madde, mükelleflerin kayıtlarında yer almayan nakit para, mevduat sertifikası, döviz ve benzeri kıymetlerini bankalarda bir gün bloke ettirmeleri şartıyla, yapılması muhtemel tarhiyattan kurtulmalarını sağlamıştır. Böylece, süren bir ihtilaf yoksa ya da özel bir ihbar alınmayacaksa geçmişte edinilmiş servet unsurları aklanmış; beyaz sayfa açma adına, mali milad yaratma adına vergi ve kayıt dışına kaçarak servet yığmalar affedilmiş ve yeni af beklentileri yaratılmıştır. Kaldı ki, mali milad gibi bir iddianın olabilmesi için, vergi idaresinin o tarihten sonra vergi dışına kaçışları en aza indirebilmesi gerekirdi. Oysa böyle bir hazırlık olmamıştır. Bazı çevreler, tasarının bu maddesini bir servet beyanı özelliği de taşıması yönünden eleştirmişlerdir. Oysa, eleştirilmesi gereken, 15 yıl önce vergi sistemimiz dışına çıkarılan **servet bildiriminin** sürekli bir düzenek olarak sistem

içine yeniden alınmamasıdır. Daha büyük bir talihsizlik ise, böyle bir öngörünün Maliye Bakanlığı'nın ilk taslağında yer almış bulunması, buna yönelik eleştiriler üzerine ise ilgili bakanın "pardon, bu hüküm taslağa yanlışlıkla girmiş, böyle bir niyetimiz hiçbir zaman olmadı" açıklamasını yapmak zorunda kalması olmuştur);

Gelir Vergisi Yasası'na eklenen geçici bir diğer maddeyle de envanter (stok) affının gündeme getirmesi (Madde, stok boyutunun şişirilmesi yoluyla sadece geçmişe dönük değil ileriye dönük vergi kaçırma olanaklarını da yaratmıştır; Maliye'nin buradaki avantajı, gene 4369 sayılı yasaya göre demirbaşlar için yüzde 10 oranında, diğer emtia için tabi olduğu oranlarda bir Katma Değer Vergisi alabilmek ve ileriye dönük olarak kayıtdışı emtia ve demirbaşı kayıt altına alabilmek olarak gözükmektedir).

Sonuç olarak, 4369 sayılı yasa üzerine bazı genel değerlendirmeler yapılabilir:

Birincisi, 12 vergi yasasında değişiklik yapan 4369 sayılı yasa, Türkiye gerçeklerini ve özellikle sınıfsal güç dengelerini yeterince dikkate almayan, verdiği gereksiz oran indirimi ödünlerinin karşılığını almayı bir anlamda ilgili Maliye Bakanının güçlü bir siyasal destekle görevini korumasına bağlayan oldukça hayalci bir zemin üzerinde inşa edilmiştir. Bu yasa, kısa zamanda delinmeye yazgılı olduğu için, çözdüğünden daha fazla sorun yaratmaya daha ilk günden aday olmuştur. Yasayı bu anlamda bir reform olarak kabul etme olanağı bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, bu yasanın kuşkusuz olumlu bazı yanları da olmuştur. Bunlardan biri, bu yasada yer alan 5'inci geçici maddeyle sendikalı ve sigortalı işçi çalıştırmayı teşvik amacıyla sınırlı süreli (vergi ertelemesi veya zorunlu tasarruf muafiyeti gibi) bazı mali ayrıcalıkların gelir ve kurumlar vergileri yükümlülerine tanınması olmuştur. Ancak, ilgili tebliğin

gecikmesi, başvuru süresinin sınırlı oluşu, konunun yeterince duyurulamaması ve tarafların yeterli ilgiyi göstermemesi nedeniyle bu uygulamadan sağlanabilecek yararlar sınırlı kalmıştır.

İkincisi, çok az vergi düzenlemesinde geçici maddelerin bu yasadaki kadar çok sayıda ve kritik önemde olduğu görülmüştür.

Üçüncüsü, bu yasayla getirilen geçmişe yönelik beyaz sayfa oluşturma çabalarının ve mali teşviklerin, gelirlerin toplanmasına yönelik önlemlerin tam olarak hedefini bulup bulmayacağına ilişkin soru işaretlerin çokluğu, yasadaki belirsizlik derecesinin yüksekliğini göstermiştir. Nitekim, geri adımlar gecikmemiştir.

III. 57. HÜKÜMETİN GERİ ADIMI

Aslında geri adımlar 55. Hükümet zamanında ve bizzat 4369 sayılı yasanın mimarı olan Bakanın eliyle başlatılmıştır. Vergi tasarısının yasalaşmasının üzerinden henüz 5 hafta

geçmeden, Eylül 1998 başlarında, Uzakdoğu ve Rusya krizi de bahane edilerek, sistemin egemenleri bazı düzenlemelerle hesaplaşmaya girişmişlerdir. Borsadaki çöküşü de kullanan mali sermaye, 4369'la getirilmemiş daha eski düzenlemelerde de geri adım atılmasını sağlamıştır. Örneğin 1 Ekim 1998'den itibaren kamu iç borçlanma senetleri (tahvil ve bono) üzerindeki gelir vergisi stopajının sıfırlanması buna bir örnektir. Böylece, 4369'la getirilen düzenlemeleri deldirmemek için vergi sistemini deldirmeyi göze alan bir yaklaşım benimsenebilmiştir. Ancak vergi saahasından kaçmayı alışkanlık haline getirenler açısından bunun yeterli kabul edilmeyeceği 57. Hükümet döneminde anlaşılmıştır.

Seçim hükümeti olarak kurulan 56. Hükümet sırasını savdıktan sonra gene Ecevit Başbakanlığında kurulan 57. Hükümet üzerinde sermaye baskıları yoğunlaşmış ve Hükümetin güvenoyu almasından yaklaşık bir buçuk ay

sonra revizyon yasası TBMM'de kabul edilmiştir (12 Temmuz 1999). Bu revizyon yasasıyla, önceki 4369 sayılı yasayla getirilen sermaye yanlısı avantajlar esas olarak korunurken, ilave avantajlar sağlanmıştır. Yeni düzenlemeler kısaca özetlenirse:

- 4369 sayılı yasayla getirilen gelir tanımı 1999- 2002 yılı kazançları için askıya alınarak vergi tarihinde bir ilk yaratılmış ve eski tanıma dönülmüştür. Böylece bazı gelirlerin beyan dışı kalmasına yol açılmış, vergiden kaçırılan kazançların harcama ve tasarruf sırasında belirlenerek vergilendirilmesi önlenmiş ve kayıt dışılığa kapıların aralanmasına imkan sağlanmıştır.

- Aynı dönem için mali milattan vazgeçilerek "nereden buldun" sorusunun sorulmaması ödünü verilmiştir. Gene kayıt dışılığa bir teslim oluş söz konusu olmuştur.

- Geçici vergide kurumlar vergisinde hem yüzde 25 oranı yüzde 20'ye çekilmiş, hem de 3

ayda bir bilanço vererek vergi ödemek yerine 6 ayda bir beyana geçilmiştir. Böylece, ücretlilerin her ay peşin vergi ödemesine yaklaştırılmaya çalışılan sistem, yeniden eşitsiz bir yapıya dönüşmüştür.

- Banka mevduatı ile repo faiz gelirleri üzerinden alınan gelir vergisi kesintilerinin nihai vergi sayılması hükme bağlanmıştır. Yani, bu tür gelirlerin yıl sonunda diğer gelirlerle birleştirilerek beyan edilmesi ve artan oranlı tarifeye tabi tutulması önlenmiştir. Bakanlar Kuruluna verilen yetkiyle daha sonra repo faizi üzerindeki stopaj yüzde 6'dan 12'ye, mevduat faizi üzerindeki stopaj yüzde 12'den 13'e çıkarılmıştır; ama üniter sisteme geçiş doğrultusunda atılan adımdan köklü dönüş de gerçekleşmiştir. Ayrıca bu düzenleme, devlet iç borçlanma senetleri faiz getirisi gibi sıfır stopaj oranı uygulanan kazanç türlerini tamamen vergi sahası dışında bırakmıştır. Böylece yeni bir eşitsizlik de yaratılmıştır. Tasarruflarını serbest bölgelerin

kiyi bankalarında değerlendirenler de beyan dışında değilse de stopaj dışında kalma avantajını elde etmişlerdir.

- Bu arada, Yatırım Fonu Katılma Belgeleri gelirlerinin de 2002 yılı sonuna kadar beyan dışı kalması kabul edilmiştir.

- 4369 sayılı yasayla hisse senetlerinin vergilendirilmesinde kurumsal yatırımcıları özendirmek için getirilen 1 yıllık elde tutma süresine bağlı mali avantajlar (beyan dışı kalarak vergilendirilmeme avantajı), 2002 yılı sonuna kadar 3 aylık bir süreye bağlanarak, genişletilmiştir. Bir başka anlatımla, beyan dışı kalamak için hisse senedini artık 3 ay boyunca elde tutmak yeterli kabul edilmiştir.

- Yeni düzenlemelerin sermaye aleyhine gibi görünen tek hükmü, gelir vergisi tarife oranlarının ücretliler dışında kalanlar için 5'er puan yükseltilmesi olmuştur. Ancak, sermaye elde ettiği mali avantajlardan öylesine memnun kalmıştır ki, bu küçük pürüze bu çevrelerden tek

bir ses bile yükselmemiştir. Nitekim TOBB Başkanı'nın yeni düzenlemeler sonrasında "hükümeti kutlamaktan başka söyleyecek söz bulamıyoruz" yolundaki demeci herşeyi çok özlü olarak açıklayan bir özdeyiş değerinde olmuştur.

SONUÇ

Şimdiye kadarki açıklama ve değerlendirmeler göstermektedir ki, Türkiye'de bir vergi reformu adına yapılması gerekenin tam tersi yapılabilmektedir. Oysa, mevcut gidişat düzeltilmezse çok geçmeden, hemen önümüzdeki yıl, tüm vergiler faiz ödemelerine ayrılmaya başlanacaktır. Devlet böyle bir durumda hizmet vaadiyle vergi toplayabilme meşruiyetini sürdüremez. **Vergi alması gereken kesimlerden borç alan ve onlara faiz aktaran zihniyet, bugün bütçeyi tükenme noktasına sürüklemiştir. Kamu maliyesi resmen değilse de fiilen özelleştirilmiş bulunmaktadır. Hükümete düşen görev, sadece vergi**

düzenlemeleri yapmak değildir. Hele vergi gelirlerini daha da azaltabilecek risklere girmek hiç değildir. **Daha fazla vergi toplanacağını öngören iyimser tahminlere inansak bile, vergileri hizmete dönüştüremedikten sonra daha fazla vergi toplamanın anlamı nedir?**

Demek ki yapılması gereken sadece bir vergi reformu değil, faiz harcamalarını köklü olarak daraltan ve böylece kamu harcamaları bileşimini değiştirmeye olanak veren bir kamu maliyesi reformudur. Bu bağlamda:

Birincisi, devlet, faiz yükünü mutlaka ve en kısa zamanda üzerinden atmalıdır. Bunun yolu kamu malvarlığının satışı yani özelleştirme değildir ve olamaz. Sermayenin, sosyal güvenlik kuruluşlarına bütçenin yüzde 10'unun transfer edilmesi karşısında ayağa kalkmasına karşılık niçin bütçenin yüzde 43'ünün aktarıldığı faiz ödemeleri konusunda fazla tepki vermediğini eğer anlaşılabilirse, yani devlete vergi vermek yerine borç vermeyi tercih edenlerin oluşturduğu

saadet zincirinin emek kesimince farkına varılması sağlanabilirse, sermayenin kendi değ erlenme sorunlarını bütçe üzerinden aş masına son verilmesi (ve bütçenin faiz tut-saklığından kurtarılması) da kolaylaş acaktır.

İkincisi, bütçe harcamalarının bileşimi yeniden sosyal hizmet ve fiziki altyapı üretimini anlamlı düzeylere çıkaracak biçimde değ iş tir-ilmelidir. Faizlere yer açmak için bütçenin bütün sosyal harcamalarını, eğitim ve sağlık harca-malarını sınırlayan anlayış a son verilmelidir. Çünkü bu anlayış , hem gelir dağılımını daha fazla bozmakta hem de geleceğ e yönelik sağlıklı nesiller ve eğ itimli bir iş gücü yetişmesinin de önünü kapamaktadır. **Sosyal devlet ve yatırımcı devlet adına ne varsa faiz-ci devlet adına erilmektedir.**

Bugün, sekiz yıllık eğ itim için toplanan vergilere rağmen bütçenin eğ itim hizmeti daralıyorsa, eğ itim için toplanan vergilerin bir bölümünün dahi faiz ödemelerine ayrılması söz

konusu olabiliyorsa, eğitime yaptığımız vergi katkılarına rağmen eğitim hizmetleri yavaş yavaş paralı hale getiriliyorsa, sağlık hizmetlerinde de benzer bir süreç yaşıyorsa, bunların önemli bir nedeni de, çalışanların, yani bizlerin, seçmen olarak siyasal tercihlerimizi sınıf çıkarlarımız doğrultusunda yapmıyor olmamız değil midir?

TÜRK-İŞ EĞİTİM YAYINLARI DİZİSİ

1. SENDİKACILIK TARİHİ
Yıldırım KOÇ

2. TÜKETİCİ HAKLARI
Sinan VARGİ

3. ASGARİ ÖCRET
Enis BAĞDADIĞILI

4. İŞ KANUNU VE TEMEL HAKLARIMIZ
Ar. Hüseyin ERGENÇ ÖĞÜT-Ar. Ferhan TUNCEL

5. ULUSLARARASI SENDİKAL
ÖRGÜTLENMELER
Hakan SIKIÇ

6. ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN KORUNMASI
VE TÜRK-İŞİN FAALİYETLERİ
Özcan KARABULUT

7. ÖZELLEŞTİRME
Prof. Dr. Özal ÖNAL

8. İŞ GÜVENCESİ
Yıldırım KOÇ

9. ÇEVRENİN KORUNMASI VE SENDİKALAR
Sinan VARGİ

10. GÜNCEL SORUNLARIMIZ VE TALEPLERİMİZ
Yıldırım KOÇ

11. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ
Şeyma İZZET KOSTEKÇİ

12. NİÇİN SENDİKA? NASIL SENDİKA
Yıldırım KOÇ

13. SOSYAL GÜVENLİK
Ahmet ŞEN

14. TÜRKİYE'DE GREV HAKKI
Yıldırım KOÇ

15. GREV NASIL YAPILIR
Ar. Hüseyin ERGENÇ ÖĞÜT-Ar. Ferhan TUNCEL

16. TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ
Naim TAÇ

17. SENDİKACILIK, SİYASET
Yıldırım KOÇ

18. İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ
Selahattin DERTLİ

19. GENÇ İŞÇİLERİ
ve ÇÖZÜM YOLU
Özcan KARABULUT

20. ÇALIŞMA HAYA
MESLEKİ EĞİTİM
Naciye BACLA

21. TÜRKİYE'DE EKONOMİK
ve SOSYAL KONSEY
Yıldırım KOÇ

22. SERBEST BÖLGELER
Selahattin DERTLİ

23. ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ (ILO)
Hulya UZUNER

24. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK
Şeyma İZZET KOSTEKÇİ

25. HÜKÜMET PROGRAMINDA
ÇALIŞMA YAŞAMI (1990-1999)
Çetin KOÇ

26. TÜRKİYE'DE YABANCI KAÇAK İŞÇİLER
Yıldırım KOÇ

27. KADIN İŞÇİLER VE SORUNLARI
Selahattin DERTLİ

28. BİLİNÇLİ TÜKETİM
Sinan VARGİ

29. SENDİKALAR VE TEMEL İŞLEMLERİ
Ar. Hüseyin ERGENÇ ÖĞÜT-Ar. Ferhan TUNCEL

30. İŞÇİLER AÇISINDAN ÖCRET
Enis BAĞDADIĞILI

31. TÜRKİYE'DE SENDİKALLAŞMA HAKKI
ve İLO İLKELERİ
Yıldırım KOÇ

32. TÜRKİYE'DE İŞÇİ SINIFININ YAPISI
Yıldırım KOÇ

33. KIDEM TAZMİNATI
Ar. Murat ÖZVERİ

34. ESNEKLİK
Ar. Murat ÖZVERİ

35. SOSYAL GÜVENLİKTEKİ KAYIPLAR
ve İŞSİZLİK SİGORTASI
Yıldırım KOÇ

36. MEDYA ve SENDİKALAR
Hakan BEKİR

37. NASIL BİR VERGİ POLİTİKASI

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

NLARI

336.2 OYA 1999